

Wie door het ijs zakt, betaalt zelf z'n redding. Dat bepleit de Friesche Ijsbond. 'Ik maak me grote zorgen over dat optrommelen via allerlei media.'

HILBRAND ROZEMA BEELD ROYAN VAN VELSE, NOVUM / ANTON KAPPERS

Facebook-waaghalzen op het ijs

'Ik bedoel dat betalen niet alleen letterlijk, maar ook figuurlijk', zegt Jan Oostenbrug (67), voorzitter van de Friesche Ijsbond – na een weekend met twee reddingen op het nippertje, één met traumahelikopter. Elders in Nederland verdrinkt een 58-jarige, ervaren schaatser.

Hij legt zijn Swarovski-kijker ('Ik keek net naar een roodborstje') opzij, in zijn huis met uitzicht op de Grote Wielen. 'Juridisch is het niet hard te maken. Maar mensen in hun portemonnee raken, is nog de enige manier om hen van te dun ijs weg te houden. Ik wil de verantwoordelijkheid weer neerleggen waar die hoort – en dus ook de nota van de brandweer en andere hulpverleners. Als je in Oostenrijk buiten de piste skiet, ben je onverzekerd. Waarom voeren wij dan niet in, dat je niet buiten de geveegde baan mag schaatsen? In Zweden kom je het ijs niet eens op zonder helm en kniebeschermers, rugzak vol spulletjes en opblaaskaag met een touwtje. Nee, ik wil niet dat we als Michelin-mannetjes het ijs op gaan. Maar we hebben het wel over snijwonden, bevriezing, oogschade en botbreuken. In 2012 raakten tussen 4 en 12 februari 13.000 mensen gewond. Die komen dus een tijd niet op hun werk. Best duur.' Oostenbrug ziet het aantal waaghalzen groeien. Sinds enkele jaren zijn mensen niet meer te hou-

'De verwachting van schaatsers is dat ze wel gered worden.'

den. 'We hadden nu vijf keer een wintertje, vanaf 2008. Voor het eerst in jaren: schaatsen! Men stort zich op het ijs als lemningen van de rots.' Niet alleen jonge *Draufgängers* baren hem zorgen. 'Nee, ook volop mensen van vijftig, zestig, zeventig jaar. Dit weekend zelfs iemand van 84. Men wacht niet meer af wat de Friese ijswegencentrales zeggen, of de Ijsbond. Zag je vroeger drie waaghalzen op een meer, nu vliegt dat via Twitter en Facebook zó het hele land door: "Er wordt daar-en-daar geschaatst!" Het gevolg? Honderden waaghalzen. Men rijdt in de auto over de E10 langs zo'n meer, ziet iemand schaatsen en twitert het door. Als voorzitter van de Friesche Ijsbond maak ik me grote zorgen over dit optrommelen via de sociale media, dit elkaar-gek-maken. Ik zie ook heel veel mensen al schaatsend bellen en sms'en – even een foto sturen, even bellen, dat het zo fijn is. En dan zie je ze soms zo in een scheur rijden en hun arm breken.'

De gewone media doen het niet beter, vindt hij. 'De *Leeuwarder Courant* schreef waar je "waarschijnlijk" kon schaatsen toen het nog niet eens echt vroom. Wat is dat voor ongenin?'

waarschuwing weggelachen

Een man die net op tijd uit een wak kwam op de Grote Wielen, probeerde dagen later een moeder met kinderen te waarschuwen: 'Gaat u daar niet heen, ik ben daar voor de dood weg gehaald.' Hij werd uitgelachen. 'Terwijl die vrouw kinderen bij zich had. Ja, dan ben ik uitgestudeerd... Wat moet je dan?'

Oostenbrug komt met zijn voorstel nadat vorige week vrijdag een 84-jarige nationale schaatsheld door het Friese ijs ging, en de dag erop een 46-jarige vrouw uit Edeerveen. Zij was 1,4 kilometer uit de oever van het Sneekermeer. De zeer ervaren schaatster was goed voorbereid, met hulpmiddelen, en samen met vier anderen, toen opeens de ijsvloer brak bij de doorgang tussen Sneekermeer en Goingaripster Poelen. Mogelijk

links: Mensen realiseren zich vaak niet hoe ver ze op het ijs van de bewoonde wereld af zitten. rechts: Meer dan duizend Nederlanders doen aan ijsduiken als hobby.

was er een klein misverstand over de route; ze hielden verder keurig de oevers van het meer aan. Dicht bij de kanten is het ijs immers veel dikker. Maar schaatsen gaat hard. Voor je het weet, ben je een eind weg. De vrouw lag vijftien minuten in ijswater. De brandweerkorpsen Joure en Sneek-Heerenveen (met duikers) werden gealarmeerd, twee ambulances, diverse politie-eenheden, een traumahelikopter; even was zelfs sprake van *hoisten*, optakelen terwijl de heli in de lucht hangt, als bij een redding op zee. De brandweer dirigeerde de piloot nu naar een eilandje dichtbij. De vrouw, die bijkwam in het Antoniusziekenhuis in Sneek, is zo geschrokken dat ze niet wil reageren.

ver van de bewoonde wereld

Brandweercommandanten in de regio reageren gemengd op Oostenbrugs knuppel in het hoenderhok. Geerd Sjoerdstra (52), twintig jaar brandweercommandant in de gemeente De Friese Meren, noemt schaatsers reddend moeilijker dan een redding uit een brandend huis. Bij een huisbrand heeft hij meer middelen, meer opties. 'De verwachting van mensen is: zakken we erdoor, dan redden de hulpverleners ons wel. Maar als dat ver uit de kant gebeurt, zijn we er niet zomaar bij. Soms is de afstand een gigantisch probleem. Zaterdag stonden we ook bij Goinga op de kant. Vanaf de wal konden we er niet heen. Stel je voor dat we er al struikelend door het ijs naartoe gaan.

Een halfuur duurt dan te lang. Zo lang kun je iemand niet in ijskoud water laten liggen.' Ook sterke, jonge mensen gaan voor de bijl, op den duur. Je lijf concentreert zich eerst op de vitale delen: longen, hart. Je uiteinden koelen af en verlammen. Dan kun je niks meer. Sjoerdstra en zijn mannen maken mee dat iemand wordt gered en toch overlijdt. 'Bij een verkeersongeval 'begrijpen' Nederlanders het, als iemand dat niet overleeft. Bij het ijs is dat begrip er nog niet bij het grote publiek. Ons gebied is waterrijk en mensen realiseren zich onvoldoende dat we hier ver van de bewoonde wereld zijn. Zaterdag duurde het ook twintig minuten voordat onze duikers bij het Sneekermeer waren. De brandweer heeft nu eenmaal niet in elke uithoek van dit land een compleet duikteam paraat.'

Commandant Sjoerdstra's boodschap is helder. Hij wil verwachtingen bijstellen. 'Het moet veranderen van "de hulpverleners redden ons wel" naar "neem ik dit risico? Want als er iets gebeurt, word ik misschien niet gered".' Dat laatste is een reële mogelijkheid. Hij noemt het 'iets nieuws, dat mensen verwachten dat er overal in de natuur redding is.' Hij komt zelf van het platteland en pleit voor gezond boerenverstand. 'Mijn ouders waarschuwden me altijd als er te weinig ijs was, met te veel windgaten en oostenwind. Maar vandaag herkent men de natuur niet meer. Men denkt dat die overal maakbaar is.' Volgens hem heeft de individualisering toegeslagen. 'De houding is: "Ik als mens bepaal gewoon wat ik doe, ik laat me niks

opleggen door anderen, ook niet door verbodsbordjes". Hij wil het risicobewustzijn bij de burger wakkerschudden: 'Luister naar de deskundigen, volg niet altijd je individuele drang, zeg ook een keer nee tegen jezelf.'

iedereen – zonder onderscheid

Hij en voorzitter Jan Oostenbrug spreken iedereen aan, zonder onderscheid. Dus ook de eigen Friese schaatsslechterban. Dat is soms nodig. Vorige week vrijdag ging een lokale bewoner, een 84-jarige Friese schaatsheld, 'erdoor'. Sjoerdstra: 'Die man woont al zijn leven lang daar aan het water. Er speelt ook wat eigenwijsheid mee. Hij maakt al jaren tochten voor zijn eigen huis, op de Langweerderwielen, met een soort slee.' Wie is die taai rakker? Niemand minder dan Reinout Mulder, de enige Nederlander die zeven Elfstedentochten en alle elfmerentochten schaatste, verkapt Oostenbrug. 'Hij heeft een soort rollator met ijzers eronder. Zonder dat hulpmiddel had het niet meer gekund. Ooit spijkerde hij er een toertochtmedaille op, want "het is mijn slee, die heeft het verdiend".' Omrop Fryslân zou hem filmen met zijn slee op het ijs. Hij wilde eigenlijk afbellen: te gevaarlijk. 'Goed... Hij blijft nog even in huis zitten, kijkt door het raam en ziet tóch schaatsers.' Dat werd de veteraan te veel: hij ging ook. Het werd bijna zijn dood. Oostenbrug: 'Hij wordt anders getemperd door zijn vrouw, maar die was net even bood-

schappen doen, denk ik. Toen zag hij zijn kans schoon.' Wanneer klinkt het sein 'veilig'? 'Officieel pas bij twaalf centimeter.' Het moet lang vriezen voor het zo ver is. 'Er zijn lui, die durven al over drie. Die zie je op de Dokkumer Ee letterlijk tegen een golvende heuvel op schaatsen. Dat is dan een ijsvloer van goed, zwart ijs, met aangevroren kristallen. Sterk als beton. Die kan wel wat hebben, als je voldoende snelheid hebt en niet met velen bent.' Maar ook deze waaghalzen rijden constant in gaten, al struikelend. *Het schaatsrijdersland bij uitnemendheid*, zo heet het jubileumboek bij het 125-jarig bestaan van de Friesche Ijsbond (2012). Maar ook in dit 'uitnemende' schaatsland blijft de vaargeul voor vrachtschepen bijna altijd wijd open: Lemmer, Margrietkanaal, Sneekermeer, Gaarkeuken, Delfzijl. 'Dat is een economische slagader.' De schepen houden het water in beweging; het golft zijwaarts onder het ijs. Gevolg: stille erosie aan de onderkant. Eise Dijkstra (47) uit Joure, vorig weekend brandweerofficier van dienst: 'Aan de bovenkant kan je dan niet zien of het veilig is. Iedereen zou moeten wachten tot de Ijswegencentrale het sein veilig geeft. Ik woon hier al mijn hele leven, maar ik durf schaatsen op onze buitenwateren nog niet eens aan. Dat zouden mensen van buiten Friesland zich moeten aantrekken.' Oostenbrug: 'Ik ben niet een man van verboden, die zijn er al genoeg. Ik wil gewoon een beroep op ons gezonde verstand doen: doe even normaal.' ♦

Ijsduikers: niet erop, maar erónder

Onder het ijs – voor meer dan duizend Nederlanders is dat geen nachtmerrie, maar een fijne hobby. Zij zijn niet bang voor wakken, maar maken zelf een bijt (het verschil: een bijt is gemaakt door de mens).

Royan van Velse, in het dagelijks leven hoofd inkoop bij ziekenhuis Rijnstate in Arnhem: 'Ik ben een redelijk fanatieke duiker en mocht vorig jaar het instructieboek *Specialisatie Ijsduiken* schrijven, voor de Nederlandse Onderwatersportbond. Dat was bedoeld om ook deze tak van de duiksport te reguleren, veiliger te maken.' Er zijn duizenden exemplaren verkocht. Van Velse gaat elke winter in duikpak onder het ijs in Oostenrijk, de Franse Alpen, Duitsland en, als het kan, ook Nederland. 'Bij voorkeur op een plek die je kent, zonder obstakels dus. De rivieren zijn verboden.'

Hoe kun je onder het ijs verblijven zonder te bevriezen?

'Water onder ijs is altijd minstens vier graden; als het minder was, zou het ijs worden. Wat het koud maakt, is de wind als je weer boven komt. En het omkleden en aantrekken van je duikpak. En trouwens, de eerste keren dat je dit doet, ben je eerder wárm, van de adrenaline. Je vergaapt je aan het licht door het ijs, je ziet mensen lopen. Ik duik zelf in een nat pak, waar dus water van buiten instroomt en door je lichaam wordt opgewarmd. Dan kun je wat meer spelen en ronddraaien. In een droog pak ben je minder soepel.'

Is uw hobby niet doodgrijselijk en claustrofobisch?

'Nee, totaal niet. De veiligheidsregels zijn zodanig dat duikers altijd met z'n tweeën zijn, met een buddy dus, en aan een lijn van dertig meter. De eerste keer is wel spannend. Je voelt je luchtflits zo tegen het ijs bonken. Dan denk je wel: wacht 'es even... Je lijn is uiteraard gezekerd; als er wat is, trek je eraan. Ook staat er standaard een volledige duikploeg standby. Raak je vast aan een tak of een net, dan maak je jezelf rustig los. Aan je lijn trekken is het noodsignaal, vijf keer. Als je je snel opgesloten voelt, moet je dit natuurlijk niet gaan doen.'

Goed... stel even dat u gelijk hebt en dat dit leuk is. Hoe dan verder?

'We maken weleens een circuit van bijten, eerst met vijf meter ertussen, dan tien, vijftien, twintig. Daaronder leggen we lijnen. Zo is het langzaam wennen. Een potje sjoelen tegen het ijs kan, met een rond stuk ijs, dat vanzelf omhoog drijft. Op de kop lopen met het ijs als 'vloer', kan ook. Je loopt dan achteruit; dat kan niet anders met zwemvliezen.'

En hoe zit het met vissen?

'De vis eet zich in het najaar helemaal vol en slaat vet op; dan volgt een soort halve winterslaap, een periode van weinig actie. Ze zakken dan naar de bodem. Daar kun je ze zien. Maar dan moet je wel dieper.'